

Endringer i samfunnspolitisk engasjement og deltagelse blant ungdom 2009–2016

– økte sosiale forskjeller og polarisering?

Kristinn Hegna, sosiolog PhD
Førsteamanuensis/forsker

Institutt for pedagogikk, UiO / NOVA, OsloMet
kristinn.hegna@iped.uio.no

I motsetning til tidligere stereotypier om ungdom, synes det riktigere å betegne ungdom av i dag som «konvensjonelle» enn «opprørske» – noe som er blitt tolket av flere kommentatorer som at ungdom har lavere politisk engasjement enn tidligere. Likevel viser valgforskningen høy valgdeltakelse blant førstegangsvelgere og ungdommer som har fått lov å delta i prøveordningen med stemmerett for 16-åringer. Hvor engasjerte og aktive i samfunnspolitikken er dagens ungdom? I denne artikkelen spør vi om det har skjedd en polarisering i ungdoms samfunnspolitiske deltagelse og engasjement fra 2009 til 2016, slik at de som mestrer skolen og kommer fra ressurssterke familier også er de samfunnspolitisk aktive, mens en økende gruppe passiviseres. Er de sosiale ulikhetene i deltagelse og engasjement stor og økende? Analysene er basert på ICCS-studien i 2009 og 2016.

Nøkkelord:

Ungdom, politisk deltagelse, politisk engasjement, sosial ulikhet, ICCS 2016.

INNLEDNING

Med bakgrunn i en rekke studier av ungdom, beskriver NOVAs ungdomsforskere endringer i ungdoms livsstil over de siste tiår som tegner et bilde av at ungdommene i dag er «skikkeligere» enn tidligere (Hegna, Ødegård og Strandbu 2013, Øia og Fauske 2010, Øia og Vestel 2014). Ungdommene trives bedre på skolen, får bedre karakterer, bruker mindre rusmidler, færre begår lovbrudd, de viser mindre antisosial atferd og det er flere av de unge som sikter mot høyere utdanning. Det synes riktigere å betegne ungdom av i dag som «konvensjonelle» enn «opprørske» – noe som er blitt tolket som at ungdom har lavere politisk engasjement av flere kommentatorer (se f.eks. Aakvaag 2013, Ramnefjell 2013).

Samtidig peker andre analyser av ungdom, blant annet av deres politiske engasjement, på et interessant paradoks; mens det man tidligere anså som politisk engasjement blant unge – altså opprør – er mindre tydelig tilstede i ungdomskulturen, er det fremdeles tegn til politisk engasjement på andre måter, for eksempel i enkeltsaker (Ødegård og Berglund 2008) og gjennom sosiale medier som Facebook (Enjolras, Karlsen, Steen-Johnsen og Wollebæk 2013). Ikke minst var valgdeltakelsen blant ungdommer i kommuner som deltok i prøveordningen med stemmerett for 16-åringer i 2011, høyere enn for eldre aldersgrupper (Bergh og Ødegård 2013). Samtidig som ungdomsforskningen altså viser mindre engasjement i synlig ungdomskulturelt opprør og en økt «skikkelighet» blant ungdom, viser valgforskningen referert over, individualisert samfunnsmessig engasjement i sosiale medier og høyere deltagelse i konvensjonelle demokratiske kanaler.

Befolkningens deltagelse i demokratiske prosesser og sosialisering av ungdom til voksne deltakende samfunnsborgere, er helt sentralt for at et demokrati skal fungere, og prosesser som fører til apati eller marginalisering av ungdom kan i neste omgang føre til en svekkelse av demokratiet i framtiden. Er det mange ungdom som er passive og uengasjert i samfunnsspørsmål i dag? Hvilke ungdommer er det eventuelt som engasjerer seg i samfunnspolitiske spørsmål og som deltar i demokratiske prosesser? Har dette endret seg i tidsrommet fra 2009 til 2016? I denne artikkelen skal vi studere slike endringer basert på analyser av *The International Civic and Citizenship Study* (ICCS) 2009 og 2016.

STRØMNINGER I UNGDOMSKULTUREN

Flere norske publikasjoner de senere årene har dokumentert tydelige endringer i ungdomskulturen, som alle ser ut til å peke i samme retning. Øia og Vestel (2014) og flere Ungdata-undersøkelser (Andersen og Bakken 2015, Bakken 2016b) viser at ungdommene drikker mindre, viser færre tilfeller av normbrytende og problematisk atferd, de har et godt forhold til foreldrene sine og beskriver dem som fortrolige og av stor betydning for de valgene de tar (se også Hegna og Smette 2017). Øia og Vestel (2014) beskriver det som at «generasjonskløften er blitt borte», og i en annen artikkel diskuterer Ødegård (2016) om det fortsatt er meningsfullt å diskutere dagens ungdom som en egen generasjon med særegne trekk. Hvordan beskrives i så fall dagens ungdomsgenerasjon?

Et utbredt uttrykk i mediene i første halvdel av 2010-tallet, har vært «generasjon prestasjon». I mediebildet har dette uttrykket ofte rammet inn beskrivelser av unge, særlig jenter, som lider under umenneskelige krav om å lykkes på alle fronter, og å være perfekt¹. På den ene siden har dette vært knyttet til et sterkt fokus på selvfremsstilling og sosiale medier blant unge mennesker. Ungdoms bruk av for eksempel Instagram er i stor grad formet av ungdommenes ønske om å fremstille seg på bestemte måter, og sosiale medier kan forstås som en brikke i ungdoms danning av eget selvilde (Hilmarsen og Arnseth 2017).

På den andre siden har «generasjon prestasjon» vært knyttet til skolehverdagen. Hegna mfl. (2017) reiste spørsmålet om utdanningsekspløsjonen og utviklingen mot «det skolerte samfunn» (Baker 2014) skaper et press der det å ikke lykkes i utdanning bidrar til sterkere marginalisering enn tidligere. Når ungdom skal treffe valg i det daglige, er det disse valgenes konsekvenser for *framtiden* som tillegges sterkest betydning i dag, hevder Balvig (2006). I et slikt perspektiv av «fremtidsdisiplinering» er skolegangen meningsfull som et ledd i å nå fremtidige mål, og mindre meningsfull som et mål i seg selv. Idrett og fritidsaktiviteter (tidskonkurrerende aktiviteter) eller fest (normbrudd og umiddelbare nytelser) blir det mindre av, fordi det oppfattes som å komme i veien for dette målet (Ødegård, Bakken og Strandbu 2016; Balvig 2006:122).

Et uavklart spørsmål er hvordan samfunnspolitisk engasjement eller deltagelse passer inn i dette bildet av fremtidsdisiplinering av dagens ungdom.

¹ I Aftenposten var overskriften «De sykt flinke» (Aftenposten, 2013). I VG Helg fikk en tilsvarende reportasje tittelen «Generasjon prestasjon – hvorfor stresser norske jenter seg syke?» (VG Helg, 2014).

Oppfattes engasjement i tråd med moralske pliktnormer, regelstyring og normer om å oppføre seg «skikkelig», eller kanskje som et ledd i en CV-byggende strategi for å lykkes, vil vi kunne anta at samfunnspolitisk engasjement og deltakelse var mer utbredt nå enn tidligere. Oppfattes det derimot som tidskonkurrerende eller lyststyrte aktiviteter som må bortprioriteres for å møte skolens krav, kan vi kanskje forvente en nedgang.

Forskning på konsekvensene av utdannings- og prestasjonspresset har vist at jenter opplever prestasjonskrav i skolen sterkere enn det gutter gjør (Låftman og Modin 2012), opplever mer stress knyttet til skolearbeid, prøver, lekser, karakterer og mer bekymring for framtiden (Murberg og Bru 2004). Kjønnforskjeller i sammenhengen mellom samfunnspolitisk deltakelse og skoleengasjement vil derfor være viktig å undersøke.

PERSPEKTIVER PÅ ENDRINGER I UNGDOMS DEMOKRATISKE DELTAGELSE OG ENGASJEMENT

Flere studier fra begynnelsen av 2000-tallet uttrykte sterk bekymring for ungdoms manglende interesse for politikk og svake deltagelse i tradisjonelle politiske kanaler (se f.eks. Furlong og Cartmel 2007, Harris 2009, Keeter mfl. 2002, Torney-Purta mfl. 2001). Disse beskrivelsene av ungdom som apolitiske eller apatiske på den ene siden, motsvares av andre studier som beskriver spektakulære og politisk svært opposisjonelle ungdomskulturer, hevder Harris, Wyn og Younes (2010). Kanskje er både de helt apolitiske ungdommene og de svært opposisjonelle i mindretall, mens «vanlig» ungdom snarere befinner seg et sted midt imellom, spør de. Perspektiver som primært knytter manglende engasjement i samfunnsspørsmål og politikk til egenskaper ved ungdommene selv – som manglende kunnskap om demokrati og medborgerskap – har vært kritisert for å individualisere problemet og gjøre det til ungdoms eget ansvar å engasjere seg (Bastedo 2015, Cammaerts mfl. 2014, Edwards 2007, Kimberlee 2002).

I motsetning til disse perspektivene står bidrag som påpeker at ungdom opplever en lang rekke sosiale og strukturelle barrierer mot politisk deltakelse, og at det er dette som forklarer deres manglende engasjement. En kvalitativ studie av ungdom i Australia viste at en viktig barriere var at ungdom oppfattet politikere som lite lydhøre, og at ungdommene ikke mestret det politiske språket eller den praktiske kunnskapen som krevdes for å få innpass i den politiske sfæren (Harris mfl. 2010). Gapet mellom de unges hverdagsliv og deres samfunnspolitiske bekymringer på den ene siden, og den «voksne» politikken på den andre, bidro til en følelse av marginalisering. Demokratiundervisning med vekt på informasjon om nasjonalforsamling og valgordninger,

bidrar ytterligere til å utdefinere unges hverdagsbaserte medborgerskaplige og samfunnspolitiske aktiviteter, og til å definere ungdom som «ikke-deltagende» i samfunnslivet, hevder Gholami (2017). Ungdoms manglende politiske engasjement og deltakelse handler derfor ikke egentlig om mangler ved ungdommene selv, men om et etablert politisk system som ikke makter å inkludere dem fordi det er basert på prinsipper for *voksnes* politiske deltagelse.

Det hverdagsengasjementet som Harris mfl. (2010) og Gholami (2017) peker på som viktig for å forstå ungdoms involvering i medborgerskapsaktiviteter dreier seg i stor grad om deres aktiviteter her og nå. I denne artikkelen vil jeg legge an et slikt ungdomssentrert perspektiv på medborgerskap, demokratisk engasjement og deltagelse. Perspektivet er inspirert av Thomson mfl. (2004) som har lansert et mer subjektivt perspektiv på unges «citizenship» der «deltakelse ikke er utsatt til en fjern fremtid der man er økonomisk uavhengig fra foreldrene, men isteden forstås som kontinuerlig konstruert i nåtiden» (Thomson mfl. 2004:218 (min oversettelse)). I dette perspektivet forstås ungdom som handlende og selvstendige aktører som er «*allerede* aktivt involvert i å kreve, motstå og forhandle en rekke konkurrerende ansvarsområder og friheter» (Thomson mfl. 2004:221 (min oversettelse)).

Snarere enn å beskrive ungdom som marginale og *kommende* medborgere som har et *potensiale* for deltagelse («human becomings», se Farthing 2010), bidrar et slikt ungdomssentrert blikk på engasjement til at ungdom får en status som medborgere i sin egen rett. I tråd med Putnam (1995) vil jeg derfor definere *civic engagement*² som «folks forbindelser til livet i lokalmiljøet, ikke bare til politikk» (s. 665 (min oversettelse)), noe som også

² Det engelske ordet «engagement» har opprinnelig to betydninger; for det første engasjement som i aktivering, avtale eller deltagelse, og på den andre siden en emosjonell side som handler om interesse og emosjonelt engasjement slik vi ofte mener når vi snakker om at «noen er engasjert». Det er primært den første betydningen som gjenspeiles i typologier i studier av *civic engagement*, som for eksempel i Keeter mfl. som deler *civic engagement* i sivil deltagelse i lokalmiljø og organisasjonsliv, deltagelse i valg og valgprosesser samt politisk deltagelse i aksjoner eller lobbyvirksomhet («voice») (Keeter mfl. 2002). Selv om den første av disse tre har potensiale til å nærme seg ungdoms hverdagsdeltagelse, bærer alle preg av å knytte engasjement til deltagelse til organiserte og formelle samfunnspolitiske strukturer. I hvilken grad ungdom deltar i samtaler i familien eller med venner om samfunnspolitiske temaer, holder seg orientert ved å se på nyheter og lese aviser, eller bidrar til for eksempel resirkulering eller gjør bevisste valg i butikken, har i tillegg vært foreslått som viktige måter ungdom kan vise sin interesse og emosjonelle engasjement på i hverdagen. I denne artikkelen vil vi derfor skille mellom samfunnspolitisk *deltagelse* forstått som deltagelse i samfunnspolitiske organisasjoner og demokratiske valgprosesser på den ene siden, og samfunnspolitisk *engasjement*, forstått som interesse og «engasjerthet» på den andre.

harmonerer med det ungdomssentrerte og subjektiveperspektivet på medborgerskap fra Thomson mfl. (2004).

Sammen med skolens demokratiopplæring, bidrar ungdommenes deltagelse i demokratiske prosesser og i samfunnspolitiske samtaler også til *politisk sosialisering* (Hyman 1959) som har betydning for hvordan de blir i stand til å fylle sin rolle som medborgere i framtiden. Selv om ungdom er forhindret i å ta full del i voksensamfunnets politiske prosesser, bidrar hverdagsengasjementet til at unge kan se seg selv i en framtidig engasjert medborger-rolle. I tråd med Kahne og Sporte (2008), vil vi derfor fortolke ungdoms *intensjoner* om deltagelse i valg og politiske prosesser i framtiden som uttrykk for det Kahne og Sporte omtaler som «forpliktelse ('commitment') til samfunnspolitisk deltakelse» (s 738, min oversettelse). I dette perspektivet tolkes dermed ungdommenes intensjoner ikke bare som potensiale for fremtidig deltagelse, men som uttrykk for deres samfunnspolitiske selvbylde, interesse og emosjonelle engasjement i dag.

Oppsummert vil vi i denne artikkelen ta utgangspunkt i en ungdomssentrert forståelse av samfunnspolitisk deltakelse og engasjement. Samfunnspolitisk *deltagelse* operasjonaliseres som deltagelse i skoledemokratiet og i samfunnspolitiske organisasjoner i tråd med typologien hos Keeter mfl. (2002). Samfunnspolitisk *engasjement* operasjonaliseres som å ha samtaler om politikk og samfunnsspørsmål med foreldre og venner, samt å oppfatte seg selv som en potensielt aktiv fremtidig medborger gjennom fremtidig valgdeltagelse og fremtidige politiske forpliktelser.

TIDLIGERE FORSKNING PÅ SAMFUNNSPOLITISK DELTAKELSE OG ENGASJEMENT BLANT UNGDOM

I motsetning til det mørke bildet av ungdoms stadig synkende samfunnspolitiske deltagelse som delvis tegnes over, bidrar nyere norsk forskning med positive tegn. Nye studier av ungdoms deltagelse i kommune- og stortingsvalg har vist en økning i valgdeltagelse blant førstegangsvelgere (Bergh og Ødegård 2013) og høy kommunevalg-deltagelse blant 16-åringer i de kommuner hvor dette har vært prøvd ut (Ødegård og Winsvold 2016). Studier av ungdoms organisasjonsdeltakelse viser stabilitet i andel som er eller har vært med i organisasjoner (2006-2015), og en økning i antall organisasjonsmedlemskap blant unge voksne (2005-2015) (Ødegård og Fladmoe 2017).

Flere studier har vist at det er en sammenheng mellom deltagelse i skoledemokratiet og kunnskap om og forståelse av demokrati og medborgerskap

(Fjeldstad, Lauglo og Mikkelsen 2010, MCEETYA 2009). Forskning fra Sverige på denne sammenhengen har imidlertid vist at skolen i liten grad ser ut til å ha potensiale til å utvikle medborgerskapskompetanse, men at dette i stor grad er noe elevene isteden bringer med seg inn i skolen (Ekman og Zetterberg 2010). Politisk sosialisering skjer i økende grad i familien og andre steder, hevder Ekman og Zetterberg. I en longitudinell studie av minoritets-elever i tenårene fra fattige nabolag i Chicago (USA), undersøkte man hva som kjennetegnet de som opplevde et økende «commitment» til politisk deltagelse over en to års periode. Elevene som fikk demokratiopplæring i klasserommet, som snakket med sine foreldre om samfunnspolitiske tema eller som deltok i ungdomsorganisasjoner, viste en utvikling til økt fremtidig politisk deltagelse (Kahne og Sporte 2008). En studie fra Australia viste at deltakelse i lokalmiljøet og samfunnspolitiske aktiviteter virket mer positivt på intensjoner om fremtidig politisk deltagelse enn undervisning i skolen gjorde (Reichert og Print 2018).

I et sosialiseringsperspektiv spiller familien en sentral rolle, sammen med andre «rekrutteringsnettverk» (Verba, Schlozman og Brady 1995) slik som skolen og organisasjoner kan være. Tidligere forskning har etablert at gode skoleresultater og aspirasjoner om høyere utdanning henger sammen med trekk ved elevenes bakgrunn slik som foreldrenes utdanningsnivå eller innvandring (Bakken 2016a, Hegna 2014), og at dette igjen henger sammen med både medborgerskapskompetanse og samfunnspolitisk deltagelse og engasjement (Ekman og Zetterberg 2010, Fjeldstad mfl. 2010, Schulz mfl. 2010).

Den internasjonale studien av ungdoms demokratiforståelse, kunnskap, deltagelse og engasjement (ICCS) har vist at kunnskapsnivået og forståelsen av demokrati og medborgerskap har gått markant opp fra 2009 til 2016 (Huang mfl. 2017). Resultatene fra kunnskapstesten i ICCS 2016 viste også at sammenhengen mellom foreldrenes utdanningsnivå og elevenes morsmål var svekket fra 2009 til 2016. Det var en større økning i skåre på kunnskapstesten blant unge med minoritetsspråklig bakgrunn og unge med foreldre uten høyere utdanning, enn blant majoritetsspråklige og unge med foreldre med høyere utdanning, slik at kunnskapsgapet mellom gruppene var mindre enn tidligere (Huang mfl. 2017). Det mangler kunnskap om den tilsvarende utjevningen kan spores i ungdoms deltagelse og engasjement i den samme perioden.

Denne utjevningstendensen viste seg ikke i forskjellen mellom kjønnene i kunnskapstesten (Huang mfl. 2017). Det økende kunnskapsgapet mellom

gutter og jenter, føyer seg dermed inn i et mønster fra andre undersøkelser av skoleprestasjoner over tid (Bakken og Elstad 2012). Analyser fra ICCS 2009 viste et høyere nivå av samfunnspolitisk deltagelse og fremtidig politisk engasjement blant jenter både i Norge (Fjeldstad mfl. 2010) og internasjonalt (Schulz mfl. 2010). Om disse sammenhengene har endret seg siden 2009, kan belyses ved dataene fra ICCS 2016.

PROBLEMSTILLINGER

På bakgrunn av denne redegjørelsen for perspektiver og tidligere forskning, skal vi bruke de norske resultatene fra den internasjonale ICCS-studien 2009 og 2016, til å undersøke om graden av ungdoms engasjement og deltakelse har endret seg fra 2009 til 2016. Det overordnede siktemålet med artikkelen er å undersøke om utviklingen går i retning av større polarisering, der ressurssterke grupper er engasjert/deltar, mens mer ressursvake grupper opplever en form for dobbelt marginalisering ved at de også er ekskludert fra samfunnspolitiske prosesser? Ved å benytte et bredt tilfang av indikatorer på henholdsvis samfunnspolitisk engasjement og deltakelse, forsøker vi å fange opp ulike aspekter som på ulik måte viser slikt engasjement eller deltakelse. Fraværet av de samme indikatorene viser tilsvarende mangel på engasjement og deltakelse. Vi spør:

- Har gruppene som er spesielt aktive og helt passive økt, slik at det er en polarisering i engasjement og deltakelse fra 2009 til 2016?
- Er det større forskjeller i engasjement og deltagelse mellom gutter og jenter, unge med ulike skoleprestasjoner og fra ulik sosial bakgrunn i 2016 sammenlignet med 2009?
- Er det en overrepresentasjon av gutter, skolesvake elever, innvandrere og arbeiderklasseungdom i gruppen av passive, og i så fall; har denne overrepresentasjonen økt fra 2009 til 2016?

METODE OG ANALYSER

For en beskrivelse av datasettet viser vi til Hegna, Ødegård og Seland i dette nummeret av TfU. I analysene bygger vi på datasettene fra både ICCS 2009 og ICCS 2016. Variablene som er analysert i denne artikkelen er formulert som surveyspørsmål på identiske måter til utvalg av 9.trinnselever på begge tidspunkter, noe som bidrar til at svarene kan sammenlignes over tid, og vi kan måle eventuelle endringer. Analysen er bygget opp etter en logikk der de

ulike indikatorene benyttes til å konstruere to typologier, snarere enn skalaer eller samlemål som ofte pretenderer å være uttrykk for underliggende dimensjoner. En typologi er et samlemål som innebærer at respondentene klassifiseres i kategorier på bakgrunn av sine svar på knipper av variabler (Babbie, 2007). Hensikten her er å fange ulike former for engasjement og deltakelse og gi dem en teoretisk lik verdi, ved at de hver på sin måte bidrar som indikatorer.

Samfunnspolitisk engasjement er operasjonalisert ved tre samleindikatorer; involvering i samfunnspolitiske samtaler med foreldre og venner (4 spørsmål), intensjon om å delta i konvensjonelle valgaktiviteter i fremtiden (3 spørsmål), og intensjon om å delta i mer forpliktende politiske aktiviteter i fremtiden (5 spørsmål) (se vedleggstabell bakerst i artikkelen for redegjørelse av hvilke spørsmål som inngår). For å regnes som *tydelig aktivt* samfunnspolitisk engasjert har vi satt som krav at eleven må være engasjert på minst to av disse tre indikatorene. Samfunnspolitisk ikke-engasjerte er uengasjert i minst to av de tre indikatorene³.

Samfunnspolitisk deltakelse er operasjonalisert ved to indikatorer; deltagelse i skoledemokratiet (5 spørsmål) og deltagelse i det lokale organisasjonslivet (hhv 3 og 7 spørsmål) (se vedleggstabell for redegjørelse av hvilke spørsmål som inngår). For å regnes som aktivt samfunnspolitisk deltakende, har vi satt som krav at man må være aktiv på begge disse indikatorene. Samfunnspolitisk ikke-deltakende er ikke aktiv på noen av indikatorene⁴.

På bakgrunn av disse to samlemålene av henholdsvis samfunnspolitisk engasjement og deltakelse, er en gruppe samfunnspolitisk passive og en gruppe samfunnspolitisk aktive definert. De *passive* er elever som enten er samfunnspolitisk ikke-engasjerte eller som er samfunnspolitisk ikke-deltakende. De *aktive* er elever som enten er aktivt samfunnspolitisk engasjerte eller aktivt samfunnspolitisk deltakende. Alle indikatorene og andelen respondenter som skårer på hver indikator, vises i vedleggstabell 1.

Datasettet er analysert ved hjelp av IDB Analyzer, et IEA-utviklet program som med grunnlag i SPSS og variabler som IEA har beregnet, vektorer

³ En del ikke-engasjerte har oppgitt at de har planer om å stemme ved fremtidige kommune- eller stortingsvalg. Dette er svært utbredt, og oppfattes av mange som en plikt. Det skiller derfor ikke godt mellom engasjement/ikke engasjement, og manglende fremtidig valgfærdighet er derfor ikke satt som et krav.

⁴ Eleverådvalg er lovbestemt i Norge, og derfor på mange skoler obligatorisk. Det er 93 prosent av elevene som har stemt siste år, og det skiller derfor ikke godt mellom deltakelse/ ikke deltakelse. Vi har derfor tillatt at «ikke-deltakende» kan ha stemt ved valg til eleveråd.

utvalget. Resultatene representerer derfor befolkningen av norske elever på 9.trinn i hhv 2009 og 2016. Prosedyren blir beskrevet i ICCS' tekniske rapport (Schulz mfl. 2018).

Uavhengige variabler

Kjønn er dikotomisert som jente (verdi 0) og gutt (verdi 1). *Sosioøkonomisk bakgrunn* er en variabel som er målt ved elevbaserte opplysninger om foreldrenes yrke. Yrkene er kodet etter ISCO08, og er kategorisert i 9 strata (Ganzeboom mfl. 1992). Elever med foreldre i produksjonsyrker, transport, serviceyrker og salgsvyrker er kategorisert med «arbeiderklassebakgrunn» (verdi 0). Elever med foreldre i høyere serviceyrker, funksjonæryrker, akademiske yrker og lederyrker er kategorisert som «middelklasse» (verdi 1). Dette omfatter dermed både overklasse, øvre og nedre middelklasse. *Innvandrerbakgrunn* er en dikotom variabel basert på opplysninger om hvor foreldrene er født. Ungdommer som oppgir at begge foreldrene er født i utlandet, betegnes som ungdom med innvandrerbakgrunn (verdi 1. Alle andre er gitt verdi 0). *Prestasjonsnivå i skolen* er basert på et samlemål bestående av gjennomsnittet av elevenes selvoppgitte karakterer i norsk, engelsk og matematikk. Elevene er delt i fire like store grupper, og elevene på den øverste 25 prosent av skalaen og elevene i den nederste 25 prosent av skalaen er kategorisert som henholdsvis de svakest presterende og de best presterende.

Samtlige variabler er beregnet på grunnlag av et samlet datasett for den norske delen av ICCS 2009 og 2016.

Analyser

Dataene er analysert ved sammenligninger av prosentandeler i ulike grupper i hver av de to datasettene. I første omgang tar analysene sikte på å identifisere grupper av samfunnspolitisk aktive og passive elever. Som et mål på økende eller minkende polarisering, undersøker vi om disse gruppene har minket eller økt i tidsrommet fra 2009 til 2016. Dersom gruppen passive har økt *samtidig* som gruppen aktive har økt, vitner dette om økt polarisering i perioden. Vi undersøker også om sammensetningen av ungdom i gruppen aktive eller passive har endret seg. Dersom for eksempel den passive gruppen bærer sterkere tegn på negativ seleksjon i 2016 enn i 2009, kan dette tolkes som tegn på en sterkere marginalisering blant de passive.

RESULTATER

Etter en innledende analyse av de ulike indikatorvariablene for henholdsvis samfunnspolitisk deltakelse og engasjement, ble fire typologier konstruert. De fire identifiserer hver for seg grupper som kjennetegnes av henholdsvis svært lav samfunnspolitisk deltakelse, svært lavt samfunnspolitisk engasjement, svært høy samfunnspolitisk deltakelse og svært høyt samfunnspolitisk engasjement. I tabell 1 viser vi prosentandelen av elevene i ICCS som kategoriseres innenfor disse fire gruppene i 2009 og 2016. På denne måten kan vi undersøke om elevene i 2016 er mer eller mindre samfunnspolitisk deltakende eller engasjert enn elevene var i 2009.

Tabell 1. Deltakelse og engasjement blant norske elever på 9. årstrinn i 2009 og 2016.

	2009	2016	Eta†
Ikke samfunnspolitisk deltakende	9,0	8,5*	0,01
Ikke samfunnspolitisk engasjert	15,0	9,9*	0,08
Svært samfunnspolitisk deltakende	10,5	11,9*	0,04
Svært samfunnspolitisk engasjert	15,3	18,9*	0,04

Kilde: ICCS 2009, 2016. IDB Analyser, vektet.

*Endringen fra 2009 til 2016 er signifikant.

†Analysen av korrelasjonen er foretatt med SPSS (vektet).

Tabellen viser at det har vært små, men signifikante, endringer i prosentandel i de fire ulike gruppene fra 2009 til 2016. Tendensen går i retning av små endringer når det gjelder ulike typer deltakelse, og noe større endringer når det gjelder engasjement. I begge tilfeller ser vi at andelen som er engasjert og deltakende går noe opp, mens gruppen som ikke er samfunnspolitisk engasjert er redusert med en tredel.

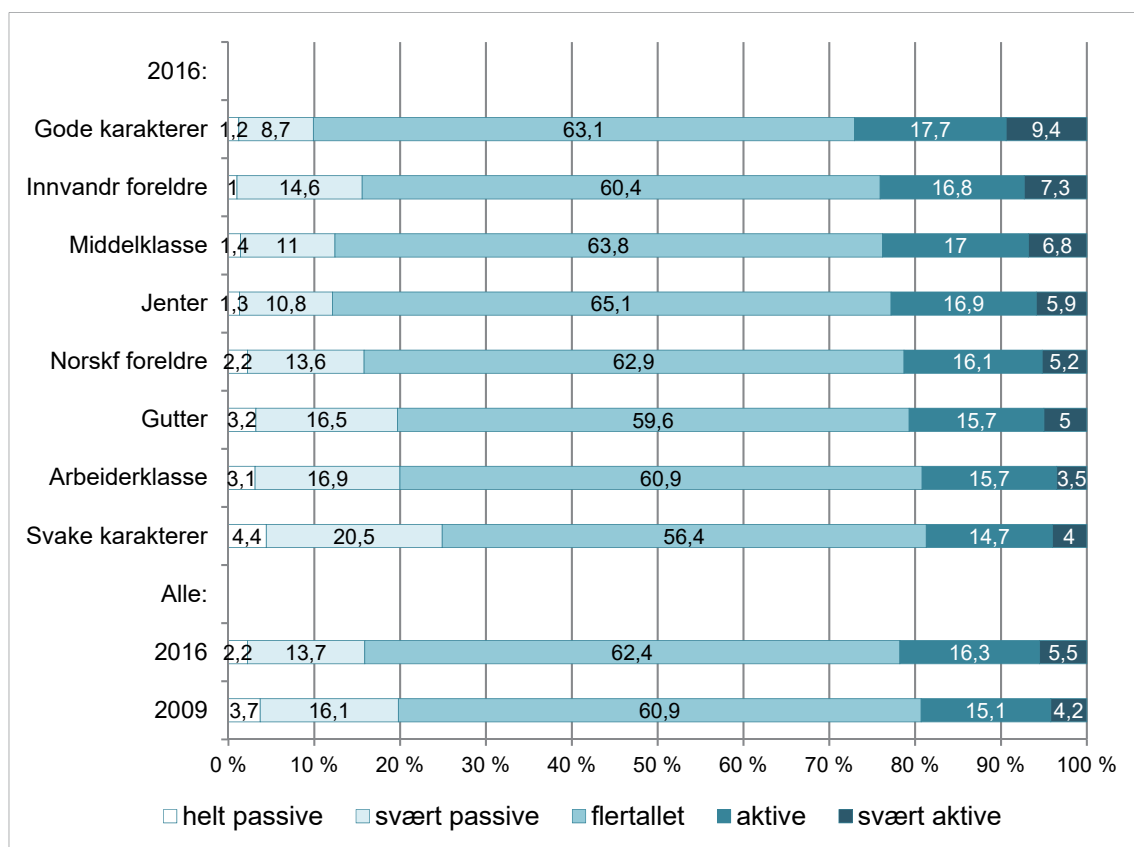
Ved hjelp av disse typologiene, kan vi videre identifisere 5 grupper av elever; 1) de som er *helt* passive, det vil si at de hverken er samfunnspolitisk engasjerte eller deltakende, og 2) de som er svært passive, det vil si at de for eksempel kan ha deltatt i valg av elevråd, men viser ingen andre tegn til engasjement eller deltakelse. I andre enden finner vi 4) de som er aktivt deltakende og/eller engasjerte, og 5) de som er *svært* aktive både gjennom høy deltakelse og høyt engasjement. I midten finner vi 3) de som er hverken svært aktive eller passive, og som utgjør flertallet i denne sammenhengen. I figur 1 viser vi hvordan disse fem gruppene fremsto i ICCS 2009 og i ICCS 2016.

Figur 1 viser for det første at hovedtyngden av ungdommene (ca. 60 prosent) hverken kan kategoriseres som helt passive, svært passive, aktive eller

svært aktive, slik dette er operasjonalisert her. Figuren viser at andelen som var svært eller helt passive har gått ned fra 19,8 prosent til 15,9 prosent fra 2009 til 2016. I samme tidsrom har andelen aktive eller svært aktive gått opp fra 19,3 prosent til 21,8 prosent.

I den samme figuren viser vi også hvordan elevene prosentvis fordelte seg på typologien i ulike elevgrupper i 2016. Vi har delt elevene slik at de representerer ulikheter i kjønn, skolekarakterer, sosial bakgrunn og innvandrerbakgrunn. Gruppene er sortert etter fallende andel i den aktive/svært aktive kategorien. Størst andel aktive/ svært aktive finner vi blant elever med gode skolerresultater (beste fjerdedelen), og laveste andel aktive/ svært aktive finner vi blant elever med svake skolerresultater (svakeste fjerdedelen). Forskjellen mellom elever med gode og svake skolerresultater er større enn kjønnsforskjellen og forskjellene etter ulike familiebakgrunn. Kanskje som forventet er jenter og elever med middelklassebakgrunn mer samfunnspolitisk aktive, enn gutter og elever med arbeiderklassebakgrunn. Elever med innvandrerbakgrunn er mer samfunnspolitisk aktive enn gjennomsnittet.

Figur 1: Andel i ulike kategorier i typologi for samfunnspolitisk aktivitet og passivitet, i ulike grupper av elever på 9. årstrinn. Prosent.

Kilde: ICCS 2009. ICCS 2016. IDB Analyser, vektet

Disse forskjellene mellom grupper blir enda større, dersom vi ser på disse ulikhetsdimensjonene samlet. For eksempel finner vi bare 7 prosent av middelklassejentene med gode skolekarakterer i gruppen helt eller svært passive, mens hele 29 prosent av arbeiderklasseguttene med svake prestasjoner er i denne gruppen (ikke vist i figuren). Når flere slike ulikhetsdimensjoner interagerer på denne måten, og denne gruppen samtidig er lite samfunnspolitisk engasjert og deltakende, får vi en opphopning av ressurser og medborgerskap i noen deler av ungdomsbefolkningen mens andre marginaliseres.

I neste omgang undersøkes om endringene fra 2009 til 2016 hadde skjedd i ulik takt i disse gruppene av ungdom (etter kjønn, familiebakgrunn og skoleresultater) (tabell 2). Tabell 2 viser prosentandelen henholdsvis samfunnspolitiske passive og aktive i 2009 og 2016, for de ulike gruppene av elever. Tabellen viser at for alle gruppene gjelder den samme hovedtrenden; gruppen av passive går ned og gruppen av aktive går opp i perioden. Slik sett virker det ikke rimelig å fortolke disse endringene i retning av polarisering. Polarisering innebærer at det blir større avstand mellom gruppene, men vi finner ikke at det skjer en økning i hver ende av skalaen. Når kategorien aktive øker samtidig som kategorien passive minker tolker vi dette som en bevegelse i samme retning for alle grupper; høyere samfunnspolitisk aktivitet blant ungdom i 2016 enn det var i 2009.

Tabell 2: Andel som er helt/svært passive eller helt/svært aktive i henholdsvis 2009 og 2016, i ulike grupper av ungdom. Prosent.

	Kjønn		Foreldres fødeland		Foreldres yrke		Prestasjonsnivå i skolen		
	Gutter	Jenter	Norsk-fødte	Utenlandsfødte	Arbeiderklasse	Øvre/ nedre middelkl.	Svakeste 25%	Beste 25%	
<i>Andel som er</i>									
Helt eller svært passive, siste år	2009	23,5	16,2	19,7	19,9	24,1	16,3	29,2	12,6
	2016	19,7	12,1	15,8	15,6	19,9	12,4	24,8	9,9
<i>Prosentpoeng endring 2009–2016</i>									
		-3,8	-4,1 ns	-3,9	-4,3 ns	-4,2	-3,9 ns	-4,4	-2,7 ns
<i>Svært aktive eller aktive, siste år</i>									
	2009	18,7	19,8	18,8	21,8	17,7	19,8	14,7	25,9
	2016	20,7	22,7	21,3	24,0	19,2	23,8	18,7	27,0
<i>Prosentpoeng endring 2009–2016</i>									
		2,0	2,9 ns	2,5	2,2 ns	1,5	4,0 *	4,0	1,1 *

Kilde: ICCS 2009. ICCS 2016. IDB Analyser, vektet.

*Forskjellen mellom gruppene er endret signifikant fra 2009 til 2016

Tabellen viser imidlertid også at det er forskjeller mellom gruppene, og at disse ikke har blitt mindre siden 2009. Unntaket er forskjellen i samfunnspolitisk aktivitet mellom elever med sterke og svake karakterer, som ser ut til å ha blitt noe mindre (fra 11,2 prosentpoeng til 8,3 prosentpoeng). Blant elevene med de beste karakterene har andelen samfunnspolitisk aktive gått noe opp, men økningen er sterkere blant elevene med de svakeste karakterene. Dette er et spesielt interessant funn sett i lys av diskusjonen om «generasjon prestasjon»; snarere enn at de «flinke» elevene drar fra, blir de heller tatt igjen i samfunnspolitisk aktivitet av de mindre skoleflinke elevene. Mellom elever fra ulik sosioøkonomisk bakgrunn ser forskjellen i andel som er aktive ut til å ha økt svakt.

Den tredje problemstillingen var å undersøke om den passive gruppen elever er mer marginalisert nå enn tidligere. Gruppen av ungdom som fremstår som passive er blitt mindre fra 2009 til 2016. Generelt kan det vitne om svakere samfunnspolitisk marginalisering av ungdom. Vi vil likevel undersøke om det dermed er blitt en sterkere seleksjon til gruppen. Det vil si at det blir en sterkere opphopning av ungdom fra grupper som fra før kan beskrives som svakere integrert i demokratiske prosesser eller som har mindre økonomiske/kulturelle/utdanningsmessige ressurser. Er det slik at den passive kategorien bærer sterkere tegn på marginalisering i 2009 enn i 2016? Dette spørsmålet er basert på en tanke om at dersom hovedtyngden av ungdommene er engasjert og deltakende i samfunnspolitiske aktiviteter, så kan den lille gruppen av ungdom som fortsatt er marginale være en gruppe som har enda mindre ressurser enn før.

Et viktig spørsmål er hvilke ungdomsgrupper vi anser å være fattigere på «ressurser» enn andre ungdommer. I skolesammenheng er det flere dimensjoner som kan ha betydning for å lykkes, og forskning har tidligere vist at gutter og ungdom med arbeiderklassebakgrunn har svakere skolerresultater og sjeldnere velger høyere utdanning enn hhv jenter og middelklasseelever (Bakken 2016a). Ungdom med innvandrerbakgrunn har svakere skolerresultater, men velger i større grad løp som leder til høyere utdanning (Støren 2005, 2009). I politisk medbestemmelsesprosesser ser det noe annerledes ut. Menn er fortsatt overrepresentert i politikken (Aars og Christensen 2011), siden midten av 1980-tallet har kvinner hatt høyere valgdeltakelse enn menn, mens innvandrere generelt har lavere valgdeltakelse enn norskfødte statsborgere (SSB 2017). Når det gjelder ungdom, har førstegangselgere med innvandrerbakgrunn særlig lav valgdeltakelse (Bergh 2016), og Friberg (2005) har vist at ungdom med innvandrerbakgrunn i mindre grad deltar i frivillige organisasjoner. Lav sosioøkonomisk bakgrunn, eller mangel på utdanning, defineres også som uttrykk for mangel på ressurser som gir innflytelse og medbestemmelse. Det er

derfor av stor betydning hvis det er slik at ungdom som kategoriseres som «passive» samtidig bærer sterke tegn på å mangle ressurser langs andre dimensjoner – særlig hvis det er i økende grad. Finner vi tegn til dette?

I tabell 3 viser vi hvor stor andelen hhv gutter, elever med innvandrerbakgrunn, med bakgrunn i arbeiderklassen og med svake karakterer som utgjør kategorien «helt passive» i 2009 og 2016, og i kategorien «svært aktive» i 2009 og 2016. Dersom elevgruppen er svært overrepresentert eller underrepresentert i den passive/aktive kategorien, vil andelen være svært forskjellig fra det som er andelen blant alle elevene sett under ett (kolonnen «alle»). Tabell 3 viser at det er en økende overrepresentasjon av gutter blant svært passive unge; andelen gutter har gått fra 63 prosent til 72 prosent, mens det i utvalget som helhet er 50 prosent gutter. Det er også en økende overrepresentasjon av elever med arbeiderklassebakgrunn i kategorien, men ingen endring i overrepresentasjonen av ungdom med svake skolerresultater. Det er altså tegn til en viss økt seleksjon av gutter fra arbeiderklassen i gruppen av samfunns-politisk passive unge.

Tabell 3: Andelen gutter, elever med innvandrerbakgrunn, med bakgrunn i arbeiderklassen og med svake karakterer i kategorien «helt passive» i 2009 og 2016, og i kategorien «svært aktive» i 2009 og 2016. Prosent, oddsrate (OR).

		2009			2016		
		<i>Helt passive</i>	<i>Alle</i>	<i>OR</i>	<i>Helt passive</i>	<i>Alle</i>	<i>OR</i>
Andel som er/har...	Gutter	63	50	1,8*	72	50	2,6***
	Innvandrerbakgrunn	13,5	10	1,6	5	11	0,4*
	Arbeiderklasse	48	37	1,7*	59	40	2,2***
	Svake karakterer	53	28	3,1***	55	28	3,3***
		2009			2016		
		<i>Svært aktive</i>	<i>Alle</i>	<i>OR</i>	<i>Svært aktive</i>	<i>Alle</i>	<i>OR</i>
Andel som er/har ...	Gutter	46	50	0,86	46	50	0,85
	Innvandrerbakgrunn	11	10	1,23	15	11	1,42
	Arbeiderklasse	27	37	0,63	26	40	0,50***
	Svake karakterer	18	28	0,55	20	28	0,64**

*p<.05, **p<.01, ***p<.001. Kilde: ICCS 2009, 2016. IDB Analyser, vektet.

Ungdom med innvandrerbakgrunn er klart underrepresentert i 2016, det vil si at det er færre unge med innvandrerbakgrunn blant de passive enn deres andel i befolkningen skulle tilsi. Dette har endret seg siden 2009, da de var svakt overrepresentert i gruppen. En multippel logistisk regresjonsanalyse med kontroll for kjønn, klassebakgrunn og skoleprestasjoner viser at dersom unge med

innvandrerbakgrunn i 2009 hadde hatt samme skoleprestasjoner og klassebakgrunn som resten av befolkningen, så hadde de ikke vært overrepresentert i kategorien passive ($aOR=1.20$, $p<.6$, ns) den gang. I 2016 ville derimot underrepresentasjonen vært enda sterkere ($aOR=0.33$, $p<.01$). Tilsvarende viser en multippel logistisk regresjonsanalyse av andelen ungdom med innvandrerbakgrunn i kategorien svært samfunnspolitisk aktive, at de er sterkere overrepresentert i kategorien når vi kontrollerer for skoleprestasjoner og klassebakgrunn ($aOR(2009)=1.34$, ns), $aOR(2016)=1.75$, $p<.01$). Begge disse analysene bekrefter at ungdom med innvandrerbakgrunn er langt mer samfunnspolitisk aktive enn deres samfunnsmessige posisjon og ressurstilgang skulle tilsi i 2016, men at de ikke var det i 2009.

DISKUSJON

I denne artikkelen har vi undersøkt tendenser til marginalisering og polarisering i samfunnspolitisk engasjement og deltagelse blant ungdom fra 2009 til 2016, ved hjelp av dataene fra to runder med The international civic and citizenship study (ICCS).

Det første spørsmålet var om det finnes tegn til polarisering i samfunnspolitisk deltakelse og engasjement, ved at flere elever var blitt aktive samtidig som gruppen av passive hadde økt. Vi fant at det ikke var grunnlag for å hevde at det hadde skjedd en polarisering; andelen ikke-deltagende og ikke-engasjerte hadde gått ned, samtidig som andelen svært deltagende og svært engasjerte hadde gått opp. Samlet sett innebærer dette at ungdom som gruppe viser flere tegn til samfunnspolitisk deltakelse og engasjement i 2016, enn de gjorde i 2009.

Det neste spørsmålet var om vi fant økende forskjeller mellom gutter og jenter, mellom elever med ulik familiebakgrunn eller elever med ulike prestasjoner i skolen. Riktignok viser analysen at det til dels er store forskjeller i grad av samfunnspolitisk engasjement og deltakelse, og at grupper med mindre ressurser ser ut til å være mindre engasjert og deltagende. Likevel fant vi ikke at disse sammenhengene hadde endret seg nevneverdig fra 2009 til 2016. Andelen samfunnspolitiske passive var mindre i 2016 enn i 2009 i alle gruppene vi undersøkte, men endringen var tilsvarende i størrelse i alle grupper slik at ulikheten ikke ble endret.

Vi undersøkte også om det var tegn til at den resterende gruppen av passive ungdom bar sterkere tegn til marginalisering enn tidligere. Her fant vi at det var en viss økning av gutter og elever med foreldre i arbeiderklassesyrker i gruppen av samfunnspolitisk passive. Det var ikke en tilsvarende

oppnopning av ressurssterke elever i gruppen samfunnspolitiske aktive. Jenter med gode karakterer ser hverken ut til å flokke seg om politikken, eller drives vekk fra den. Ungdom med innvandrerbakgrunn var i sterkere grad samfunnspolitisk engasjert og deltakende i 2016 enn denne gruppen var i 2009.

Samlet sett er konklusjonen at det riktig nok fortsatt eksisterer ulikhet i samfunnspolitisk deltakelse og engasjement blant ungdom, men at det også er tegn til at større grupper av unge er inkludert i demokratiske prosesser i 2016 enn i 2009. Dette gjelder særlig unge med innvandrerbakgrunn og unge med svake prestasjoner på skolen. Unge med bakgrunn i arbeiderklassen er mindre deltakende og engasjert, i samme grad som tidligere. Sett i forlengelsen av resultatene fra kunnskapstesten i ICCS 2016, som viste minkende kunnskapsforskjeller mellom unge fra ulik sosioøkonomisk eller familiebakgrunn, er dette funn som kan tyde på at dagens 14-åringer i neste omgang kan komme til å bidra til å opprettholde trenden med økende valgdeltakelse blant førstegangsvelgere (jf. Bergh og Ødegård 2013) når de får stemmerett i 2021.

Både familien, jevnaldernet, skolen og organisasjonslivet kan fungere som det Verba mfl. (1995) kalte «rekrutteringsnettverk»; sosiale institusjoner som kan spille en avgjørende rolle i å stimulere borgere til å delta i politikk ved å «dyrke frem et mentalt engasjement i samfunnspolitikk og ved å fungere som et arnested for rekrutteringen til aktiviteter» (min oversettelse, s. 17). Da Verba og medforfattere skrev dette i 1995, konkluderte de med at slike nettverk av personlige kontakter mellom bekjente, venner og familimedlemmer – såkalt sosial kapital – var av større betydning enn «elektronisk kommunikasjon» – hva nå det innebar i 1995. De sosiale relasjonene bidrar til eksponering for politiske signaler og videre nettverk, men viktigst; de gir «organisasjons- og kommunikasjonsmessige ferdigheter som er relevante for politisk virksomhet og som derfor kan bidra til politisk aktivitet [og fremme] en utvikling av den type ferdigheter som kan overføres til politikken» (min oversettelse, s. 18), noe som igjen øker sannsynligheten for politisk deltakelse og engasjement i fremtiden. Å være involvert i slike nettverk bidrar til en politisk sosialisering og til medborgerskap. Det er derfor betryggende å se at 70 til 80 prosent av elevene på 9. trinn deltar i minst en medborgerskaplig aktivitet som samtidig har en slik sosialiserende virkning. Andelen som ikke deltar eller er engasjert ser samtidig ut til å minke. Betydningen av «elektronisk kommunikasjon» generelt har selvfølgelig endret seg enormt siden 1995, men sosiale relasjoner betyr fortsatt mye for politisk sosialisering.

Det valgte perspektivet på ungdoms hverdagsdeltagelse og deres engasjement i samfunnspolitiske og medborgerskapsaktiviteter her og nå, bidrar til å synliggjøre arenaer og nettverk for politisk sosialisering både innenfor og

utenfor skolen. Som denne artikkelen viser, er en stor andel av elevene engasjerte eller deltakende i samfunnspolitiske aktiviteter til en viss grad, og omlag én av fem er svært aktive. Et viktig spørsmål er i hvilken grad skolens demokratiundervisning klarer å hente elevenes erfaringer med medborgerskapsaktiviteter inn i undervisningen, og gjøre den relevant for elevene. En demokratiopplæring som primært fokuserer på de etablerte, hegemoniske og institusjonaliserte politiske strukturene i samfunnet, kan bidra til å forsterke unges følelse av at det samfunnspolitiske engasjementet og medborgerskapet de rent faktisk utøver i sine liv utenfor skolen, ikke er relevant (Gholami 2017). Det er derfor viktig at skolen fortsetter sitt arbeid med å inkludere elevene i skoledemokratiet og forsterker bruken av praktiske aktiviteter i demokratiopplæringen (Huang mfl. 2017), ikke minst fordi enkelte grupper ser ut til å være mindre deltakende og engasjert i samfunnspolitikk utenfor skolen.

Enkelte studier av ungdoms politiske engasjement portretterer dagens ungdom som en generasjon av 'kritiske medborgere' som er interessert i politikk og samfunnsspørsmål, engasjerer seg i politiske aktiviteter, men er sterkt kritiske til det politiske systemet og ikke ønsker å delta i konvensjonelle politiske aktiviteter (Hooghe og Dejaeghere 2007). Ved begreper som «monitorial citizen» (Schudson 1996) og «standby citizen» (Amnå og Ekman 2014) betegner disse forfatterne et slags postmoderne medborgerskap der de unge mer fritt konstruerer sine verktøy for medborgerskap. Er det dette vi ser spor av i denne studien?

Jeg vil svare et forsøksvis *nei* på dette spørsmålet. Fra tidligere funn i ICCS 2016 kan vi få inntrykk av at dagens ungdommer ser ut til å være noe mer opptatt av å fremstå som konvensjonelle valgdeltakere som voksne (Huang mfl. 2017). ICCS 2016 viser at medborgerdyder som å «alltid følge loven», «å stemme ved alle nasjonale valg», «å arbeide hardt» og «å vise respekt for medlemmer av regjeringen» er viktigere for elevene enn det var i 2009 – noe forfatterne tolker som at elevene har beveget seg i retning av å bli mer «moralske» og «pliktorienterte». Studien viser også en økning i andelen elever som har tatt del i beslutninger om hvordan skolen deres skal drives, og i intensjoner om å stemme ved kommune og stortingsvalg som voksen (Huang mfl. 2017). Kunnskapstesten i ICCS 2016 viste i tillegg at dagens elever på 9. trinn kan mer og viser større forståelse for demokrati og medborgerskap, enn elevene gjorde i 2009. Selv om ikke ICCS kan brukes til å undersøke forekomsten av «postmoderne medborgerskap» direkte, er det grunn til å trekke i tvil om postmoderne medborgerskap er på frammarsj basert på disse resultatene. Snarere ser det ut til at den konvensjonelle deltakelsen er styrket.

Resultatene fra denne artikkelen, sammenholdt med resultatene fra Huang og medforfattere (2017) gir kanskje dermed et inntrykk av at de «skikkelige» ungdommene av i dag inkluderer demokratisk deltakelse og medborgerskap i sitt prosjekt om å gjøre det rette. Dataene kan ikke fortelle om det er som et ledd i en disiplinering for fremtiden (Balvig 2006) eller om det er genuin samfunnspolitisk interesse i nåtiden som bidrar til økt engasjement. Dersom det er et økende antall unge som dermed vil se seg som voksne deltakere i valg og politikk i framtiden, lover det godt for demokratiet.

Om artikkelen

Forfatteren ønsker å takke TfUs redaksjon, to anonyme fagfeller, Kenneth Silseth, Lihong Huang, Idunn Seland og Vegard Svagård for gode kommentarer til og diskusjoner om analysene i en tidligere versjon av denne artikkelen.

Prosjektet er støttet av Utdanningsdirektoratet.

REFERANSER

- Aakvaag, G.C. (2013). Hva skal dagens unge bruke stemmeretten til? Kronikk 01.09.2013. *Aftenposten*. Nedlastet 10.06.2018 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/zLnJw/Hva-skal-dagens-unge-bruke-stemmeretten-til>
- Amnå, E., & Ekman, J. (2014). Standby citizens: diverse faces of political passivity. *European Political Science Review*, 6(2):261-281.
- Andersen, P.L., & A. Bakken. (2015). *Ung i Oslo 2015*. NOVArapport 18/15. Oslo: NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Babbie, E.R. (2007). *The practice of social research*. Belmont, CA: Thomson Higher Education.
- Baker, D.P. (2014). *The schooled society: The educational transformation of global culture*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Bakken, A. (2016a). Endringer i skoleengasjement og utdanningsplaner blant unge med og uten innvandrerbakgrunn. Trender over en 18-årsperiode. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 16(1):40-62.
- Bakken, A. (2016b). *Ungdata 2016. Nasjonale resultater*. NOVArapport 8/16. Oslo: NOVA/Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Bakken, A., & J.I. Elstad. (2012). Sosial ulikhet og eksamensresultater i Oslo-skolen. Trender i perioden 2002-2011. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 12(2):67-88.

- Balvig, F. (2006). *Den ungdom – om den stadig mere omsiggribende lovlidighet blandt unge i Danmark*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Bastedo, H. (2015). Not 'one of us': Understanding how non-engaged youth feel about politics and political leadership. *Journal of Youth Studies*, 18(5):649-665.
- Bergh, J. (2016). *Hva skjer når 16-åringer får lov til å stemme? Resultater fra evalueringene av to forsøk med nedsatt stemmerettsalder*. Rapport 2016-19. Oslo: - Institutt for samfunnsforskning.
- Bergh, J., & G. Ødegård. (2013). Ungdomsvalget 2011. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 29(1):30-50.
- Cammaerts, B., M. Bruter, S. Banaji, S. Harrison, & N. Anstead. (2014). The myth of youth apathy: Young Europeans' critical attitudes toward democratic life. *American Behavioral Scientist*, 58(5):645-664.
- Edwards, K. (2007). From deficit to disenfranchisement: reframing youth electoral participation. *Journal of Youth Studies*, 10(5):539-555.
- Ekman, J., & P. Zetterberg. (2010). *Making Citizens in the Classroom? Family Background and the Impact of Civic Education in Swedish Schools*. Paper presented at the Annual Meeting of the Swedish Political Science Association, Gothenburg.
- Enjolras, B., R. Karlsen, K. Steen-Johnsen, & D. Wollebæk. (2013). *Liker, liker ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm.
- Farthing, R. (2010). The politics of youthful antipolitics: representing the 'issue' of youth participation in politics. *Journal of Youth Studies*, 13(2):181-195.
- Fjeldstad, D., J. Lauglo, & R. Mikkelsen. (2010). *Demokratisk beredskap. Kortrapport om norske ungdomsskoleelevers prestasjoner og svar på spørsmål i den internasjonale demokratiundersøkelsen International Civic and Citizenship Education Study (ICCS 2009)*. Oslo: ILS, Universitetet i Oslo.
- Friberg, J.H. (2005). Ungdom, fritid og deltakelse i det flerkulturelle Oslo. FAFO-notat 2005:16. Oslo: FAFO.
- Furlong, A., & F. Cartmel. (2007). *Young people and social change : new perspectives* (2nd ed.). Maidenhead: Open University Press.
- Ganzeboom, H.B., P.M. De Graaf & D.J. Treiman (1992). A standard international socio-economic index of occupational status. *Social Science Research*, 21(1):1-56.
- Gholami, R. (2017). The art of self-making: identity and citizenship education in late-modernity. *British Journal of Sociology of Education*, 38(6):798-811.
- Harris, A. (2009). Young People's Politics and Citizenship. I Furlong, A. (red.): *Handbook of Youth and Young Adulthood*. London: Routledge.
- Harris, A.H., J. Wyn, & S. Younes. (2010). Beyond apathetic or activist youth. 'Ordinary' young people and contemporary forms of participation. *YOUNG*, 18(1):9-32.
- Hegna, K. (2014). Changing Educational Aspirations in the Choice of and Transition to Post-Compulsory Schooling—A Three-Wave Longitudinal Study of Oslo Youth. *Journal of Youth Studies*, 17(5):592-613.

- Hegna, K., I.M. Eriksen, M.Å. Sletten, Å. Strandbu, & G. Ødegård. (2017). Ungdom og psykisk helse – endringer og kontekstuelle forklaringer. I Bunting; M og Moshuus, G. (red.): *Skolesamfunnet. Kompetansekrav og ungdomsfellesskap* (pp. 75-94). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Hegna, K., & I. Smette. (2017). Parental influence in educational decisions: young people's perspectives. *British Journal of Sociology of Education*, 38(8):1111-1124. doi.org/10.1080/01425692.2016.1245130
- Hegna, K., G. Ødegård, & Å. Strandbu. (2013). En «sykt seriøs» ungdomsgenerasjon? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 50(4): 374-377.
- Hilmarsen, H.V., & H.C. Arnseth. (2017). Livet på Instagram. Ungdoms digitale forlengelser av sosiale relasjoner og vennskap. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 16(2):3-23.
- Hooghe, M., & Dejaeghere, Y. (2007). Does the 'monitorial citizen' exist? An empirical investigation into the occurrence of postmodern forms of citizenship in the Nordic countries. *Scandinavian Political Studies*, 30(2):249-271.
- Huang, L., G. Ødegård, K. Hegna, V. Svagård, T. Helland, & I. Seland. (2017). *Unge medborgere. Demokratiforståelse, kunnskap og engasjement blant 9.-klassinger i Norge. The International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2016*. NOVA Rrapport 15/17. Oslo: NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Hyman, H. (1959). *Political socialization. A study in the psychology of political behavior*. Glencoe, ILL: Free press.
- Kahne, J.E., & S.E. Sporte. (2008). Developing citizens: The impact of civic learning opportunities on students' commitment to civic participation. *American Educational Research Journal*, 45(3):738-766.
- Keeter, S., C. Zukin, M. Andolina, & K. Jenkins. (2002). *The civic and political health of the nation: A generational portrait*. College Park, MD: University of Maryland, School of Public Policy.
- Kimberlee, R.H. (2002). Why don't British young people vote at general elections? *Journal of Youth Studies*, 5(1):85-98.
- Låftman, S.B., & B. Modin. (2012). School-performance indicators and subjective health complaints: are there gender differences? *Sociology of health & illness*, 34(4):608-625.
- MCEETYA. (2009). *National assessment program – civics and citizenship years 6 and 10 report*. Canberra: Ministerial committee in education, employment, training and youth affairs, Commonwealth Government.
- Murberg, T.A., & E. Bru. (2004). School-related stress and psychosomatic symptoms among Norwegian adolescents. *School Psychology International*, 25(3):317-332.
- Putnam, R.D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1):65-78.
- Ramnefjell, G. (2013). Jakten på opprøret? Kronikk 10.03.2013. *Dagbladet*. Nedlastet 10.06.2018 fra <https://www.dagbladet.no/kultur/jakten-paring-opproslashret/62875285>.

- Reichert, F., & Print, M. (2018). Civic participation of high school students: the effect of civic learning in school. *Educational Review*, 70(3):318-341.
- Schudson, M. (1996). What if Civic Life Didn't Die? *American Prospect* 25 (mars-april): 17–20.
- Schulz, W., J. Ainley, J. Fraillon, D. Kerr, & B. Losito. (2010). *ICCS 2009 International Report: Civic Knowledge, Attitudes, and Engagement among Lower-Secondary School Students in 38 Countries*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Schulz, W., R. Carstens, B. Losito & J. Fraillon. (2018). ICCS 2016 technical report. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- SSB. (2017). Fakta om stortingsvalg. Nedlastet 12.10.2017 fra <https://www.ssb.no/valg/nokkeltall/fakta-om-stortingsvalg>.
- Støren, L.A. (2005). Ungdom med innvanderbakgrunn i norsk utdanning – ser vi en fremtidig suksesshistorie? *Statistiske Analyser: Utdanning 2005 – deltagelse og kompetanse* (Vol. 74). Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Støren, L.A. (2009). *Choice of Study and Persistence in Higher Education by Immigrant Background, Gender, and Social Background*. Oslo: NIFU STEP.
- Thomson, R., J. Holland, S. McGrellis, R. Bell, S. Henderson, & S. Sharpe. (2004). Inventing adulthoods: a biographical approach to understanding youth citizenship. *The Sociological Review*, 52(2):218-239.
- Torney-Purta, J., R. Lehmann, H. Oswald, & W. Schulz. (2001). *Citizenship and Education in Twenty-eight Countries: Civic Knowledge and Engagement at Age Fourteen*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Verba, S., K.L. Schlozman, & H.E. Brady. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Boston: Harvard University Press.
- Ødegård, G. (2016). Ungdom, opprør og tilpasning. Et essay om generasjonsdannelser. *Sosiologi i dag*, 46(3-4):9-37.
- Ødegård, G., A. Bakken, & Å. Strandbu. (2016). *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo: Barrierer, frafall og endringer over tid*. Rapport 2016-7. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Ødegård, G., & F. Berglund. (2008). Political participation in late modernity among Norwegian youth: An individual choice or a statement of social class? *Journal of Youth Studies*, 11(6):593-610.
- Ødegård, G., & A. Fladmoe. (2017). *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo*. Rapport 2016-2. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, G., & M.S. Winsvold. (2016). *Fra medvirkning til makt. Organisering og gjennomføring av forsøket med stemmerett for 16-åringer i 2015*. Rapport 2016-18. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Øia, T., & H. Fauske. (2010). *Oppvekst i Norge* (2. reviderte utgave ed.). Oslo: Abstrakt forlag.

Øia, T., & V. Vestel. (2014). Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 14(1):99-133.

Aars, J., & D.A. Christensen. (2011). Hvis bare flere kunne stille! Kjønn og politisk motivasjon. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 35(03):234-25.

ABSTRACT

Changes in political engagement and participation among youth 2009-2016 – Increasing inequalities and polarization?

In contrast to previous stereotypical portraits of youth, young people today seem more accurately described as conventional, than rebellious and oppositional. This change has been interpreted as a change towards lower political engagement and participation by several commentators. Still, research on the Norwegian local and parliament elections, show high voter turnout among first-time voters in the 2011-election, and among 16-year-olds in municipalities where the age of suffrage was lowered to 16 years as a trial recently. An important question is to understand whether the increased conventionality makes an impact on even younger people's participation in democratic processes and political engagement outside elections. Are the changes more pronounced in some social groups than in others?

In this article we describe changes in political engagement and participation from 2009 to 2016, based on the Norwegian data from the International Civic and Citizenship Study from 2009 and 2016. The respondents are 14 year old students in 148 middle schools all over Norway. We find an increased participation and engagement from 2009 to 2016. At the same time, the group that is passive and lack engagement and participation has decreased. The results indicate increasing political activity among youth, rather than polarization. However, there are still pronounced differences in activity related to gender, socio economic status, immigrant background and school achievement, and these differences have not decreased in the same time period. The exception to this is the group of immigrants in the present study, who are increasingly more politically active than their native peers.

KEYWORDS:

Youth, political participation, political engagement, social inequality, ICCS 2016.

Bilagstabell 1: Oversikt over indikatorer og typologier. Prosentandel i hver kategori 2016.

	Aktivitet	Passivitet
SAMFUNNSPOLITISK DELTAKELSE		
Deltakelse i lokale organisasjoner		
<i>Har du noen gang vært med på aktiviteter i noen av disse organisasjonene, klubbene eller gruppene?</i>		
15a) En politisk ungdomsorganisasjon	Minst en av disse i løpet av siste tolv måneder eller tidligere	Aldri med på aktiviteter i noen av disse organisasjonene
15b) En miljøorganisasjon eller miljøgruppe		
15c) En menneskerettsorganisasjon		
15d) En frivillig gruppe som gjør noe positivt for lokalsamfunnet		
15e) En organisasjon som samler inn penger til et veldedig og godt formål		
15h) En religiøs organisasjon eller gruppe		
Prosentandel i ICCS 2016	22,0	30,2
Deltakelse i skoledemokratiet		
<i>Har du noen gang gjort noe av dette på skolen? Tenk på alle skolene du har gått på siden det første året i barneskolen.</i>		
16b) Stemt på tillitsvalgt for klassen/gruppen eller elevrådet	Gjort dette siste 12 måneder	Aldri gjort dette
16a) Deltatt aktivt i en organisert debatt/diskusjon	OG Gjort minst en av disse aktivitetene siste 12 måneder	ELLER Aldri gjort noe av dette
16c) Tatt del i beslutninger om hvordan skolen skal drives		
16d) Deltatt aktivt i diskusjoner på et allmøte for elever		
16e) Vært kandidat til valg som tillitsvalgt i klassen/gruppen eller medlem i elevrådet		
16g) Deltatt frivillig i musikk- eller dramaaktiviteter på skolen utenom de vanlige skoletimene		
Prosentandel i ICCS 2016	44,9	18,4
SAMFUNNSPOLITISK ENGASJEMENT		
Fremtidig valgdemokratisk engasjement		
<i>Listen nedenfor beskriver forskjellige måter som voksne kan delta aktivt i samfunnet på. Hva tror du at du kommer til å gjøre når du blir voksen?</i>		
31a) Stemme ved kommunevalg	Vil «helt sikkert gjøre» alle disse	Vil «helt sikkert» eller «sannsynligvis» ikke gjøre noe av dette
31b) Stemme ved stortingsvalg		
31c) Skaffe meg informasjon om kandidatene før jeg stemmer i et valg		
Prosentandel i ICCS 2016	48,3	5,5
Fremtidig forpliktende politisk engasjement		
31d) Hjelp en kandidat eller et parti med valgkampen	Vil «helt sikkert» gjøre minst en av disse	Vil «helt sikkert» eller «sannsynligvis» ikke gjøre noe av dette
31e) Melde meg inn i et politisk parti		
31f) Melde meg inn i en fagforening		
31g) Stille som kandidat ved et kommunevalg		
31h) Melde meg inn i en organisasjon som arbeider med en politisk sak eller et samfunnsspørsmål		
Prosentandel i ICCS 2016	17,4	41,8
Samfunnspolitiske samtaler		
<i>Hvor ofte deltar du i aktivitetene nedenfor, utenfor skoletiden?</i>		
14a) Snakker med en eller begge foreldrene dine om samfunnsspørsmål eller politikk	Gjør minst en av disse «daglig eller nesten daglig»	Gjør «aldri eller nesten aldri» noe av dette
14d) Snakker med venner om politikk eller samfunnsspørsmål		
14e) Snakker med en eller begge foreldrene din om hva som skjer i andre land		
14f) Snakker med venner om det som skjer i andre land		
Prosentandel i ICCS 2016	12,9	11,9